

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
АРХЕОГРАФІЧНА КОМІСІЯ
ІНСТИТУТ УКРАЇНСЬКОЇ АРХЕОГРАФІЇ ТА ДЖЕРЕЛОЗНАВСТВА
ім. М. С. ГРУШЕВСЬКОГО

УКРАЇНСЬКИЙ АРХЕОГРАФІЧНИЙ ЩОРІЧНИК

НОВА СЕРІЯ
ВИПУСК 8/9

•

УКРАЇНСЬКИЙ
АРХЕОГРАФІЧНИЙ
ЗБІРНИК

ТОМ 11/12

Видавництво М. П. Коць
Київ-Нью-Йорк
2004

Олександр КУЧЕРУК (Київ)

ПЕЧАТКИ ОРГАНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКИХ НАЦІОНАЛІСТІВ ЛЬВІВЩИНИ 1942 РОКУ

Малодослідженим епізодом української сфрагістики й до сьогодні залишаються печатки Організації Українських Націоналістів. У нашому випадку об'єктом дослідження є чотири печатки структур ОУН Сокальського повіту на Львівщині 1942 р. Тривалі роки ОУН діяла у важких умовах підпілля та частково у малосприятливих умовах еміграції, і тому, зі зрозумілих причин, виготовлення і використання печаток не набуло поширення.

Розкол Організації на дві – під проводом Андрія Мельника та під проводом Степана Бандери, що формально закріплено у квітні 1941 р. Другим великим збором ОУН групи С. Бандери у Кракові, спричинив перебудову та переформування структур і організаційних апаратів обох ОУН. Поділ ОУН пройшов по вертикалі, торкнувся практично усіх сторін діяльності націоналістів включно з символікою.

Символіка ОУН – емблема й гімн – формалізована 1932 р. відповідними рішеннями Проводу Українських Націоналістів¹ й надалі використовувалася ОУН під проводом А. Мельника. ОУН С. Бандери відмовилася від цієї символіки і відповідними рішеннями II Збору у Кракові 1941 р. прийняла власну – емблему та прапор, а гімн залишився тим самим².

Структурно мережа ОУН, очолювана А. Мельником, згідно з Устроєм ОУН від 1939 р. була побудована по вертикалі відповідно до адміністративно-територіального поділу терену дії ОУН; подібну структуру мала й ОУН-б.

Упорядкування структур обох ОУН викликало пожвавлення діловодства та документообігу. Комплекс збережених документів ОУН періоду Другої світової війни в Архіві ОУН (тут і далі використовуємо аббревіатуру ОУН для означення цілісної організації та ОУН на чолі з А. Мельником) складається з певного їх масиву, зокрема – це звіти провідників різних рівнів, накази, листи, повідомлення тощо з різних місцевостей Західної України. На

¹ Від Проводу ОУН // Розбудова нації. – 1932. Січень–лютий. Число 1–2. – С. 29–30; Офіційна частина. Від Проводу ОУН // Розбудова нації. – 1932. Липень–серпень. Число 7–8. – С. 54–55.

² ОУН в світлі постанов Великих Зборів, Конференцій та інших документів з боротьби 1929–1955 р. – Б.м., 1955. – С. 44.

документах, що походять з Сокальського повіту (чи, як тоді заковано називали цю місцевість, – Львиця) збереглися відтиски печаток.

Отож зупинимося лише на таких документах. Їх виявлено 4, це: “Наказ № 4/ п. с.” повітового провідника Сокальського повіту від 19 квітня 1942 р. (1), “Звіт” діяльності референта юнацтва в місцевості “Львиця” від 4 червня 1942 р. (2), “Звіт ч. 2” повітового провідника повіту “Львиця” від 10 червня 1942 р. (3), “Звіт заступника повітового провідника місцевості “Львиця” від 21 червня 1942 р. (4). Всі вони обмежені часом між 19 квітня по 21 червня 1942 р.

У наведених документах печатки виконували прикладну роль – засвідчували подані в документах інформації або чинність наказів. Розміщувалися в кінці документів, матеріалом для відтискування служило чорнило червоного або бузкового кольорів, яке не збігається з кольором чорнила, що ним виконані тексти документів. Форма всіх печаток – кругла, діаметр відповідно 32(2), 37(1), 38(3), 42(4) мм. Папір різниться розміром, гатунком і кольором.

Три відтиски печаток мають лінійний обідок з двох ліній, зовнішня подвійна (1, 3, 4), внутрішня з однієї лінії, в однієї – обідок з одинарних ліній (2). Легенди трьох з печаток розташовані на обідках, а в однієї (3) – і на обідку, і в центральній частині; написи виконані українською мовою, шрифт друкований. Легенда несе інформацію про назву чи “псевдонім” місцевості, назву організації, якій належить печатка, гасло. Всі компоненти легенди є лише на одній печатці (3), в інших випадках назва “ОУН” відсутня.

У всіх випадках основним сюжетним зображенням є емблема ОУН – “тризуб з мечем”. В оформленні печаток використано декоративні елементи: хрести, риски, стрілки, крапки.

Печатки виконані з використанням механічних пристроїв для гравіювання кіл обідка; написи й зображення – ручного гравіювання. Враховуючи стильові ознаки й техніку виконання, можна вважати, що три печатки (2, 3, 4) виконані одним майстром. Самі печатки не виявлені.

Подаємо короткий опис відбитків печаток за такою схемою: назва адміністративно-територіальної одиниці, назва організації, назва документа, дата його створення, кількість примірників, матеріал, яким зроблено відтиск, форма печатки, розмір, легенда, сюжетне зображення. Всі документи зберігаються в Архіві ОУН у Києві.

1. Місто Сокаль, Організація Українських Націоналістів. 1 примірник, “Наказ № 4/ п. с.” повітового провідника Сокальського повіту, 19 квітня 1942 р.

Матеріал: бузкове чорнило.

Форма: кругла.

Розмір документа: 193 x 150 мм.

Діаметр відтиску: 37 мм.

Легенда: СМЕРТЬ АБО ВОЛЯ! СОКАЛЬ. Оточена подвійним обідком з суцільних ліній. Основний напис зроблено зліва направо за годинниковою стрілкою. Слово СОКАЛЬ розташоване в нижній частині зліва направо проти

годинникової стрілки і оточене рисками з обох боків. Перед і після слова АБО вміщено стрілки, що спрямовані одна назустріч другій. Напис виконано українською мовою.

Сюжетне зображення: Емблема ОУН.

2. Сокальський повіт, Організація Українських Націоналістів. 1 примірник, “Звіт” діяльності референта юнацтва у місцевості “Львиці”, 4 червня 1942 р.

Матеріал: червоне чорнило.

Форма: кругла.

Розмір документа: 252 x 208 мм.

Діаметр відтиску: 32 мм.

Легенда: СЛАВА УКРАЇНІ. Оточена одинарним обідком з суцільної лінії. Вгорі та внизу – хрестики з потрійними горизонтальними лініями з обох боків хрестиків. Основний напис зроблено зліва направо за годинниковою стрілкою. Слово ЛЬВИЦЯ розташоване в центральній частині під основним зображенням. Напис виконано українською мовою.

Сюжетне зображення: Емблема ОУН. З боків розміщено декоративні елементи в формі тридільного листка.

3. Сокальський повіт, Організація Українських Націоналістів. 1 примірник, “Звіт ч. 2” повітового провідника повіту “Львиця”, 10 червня 1942 р.

Матеріал: бузкове чорнило.

Форма: кругла.

Розмір документа: 273 x 210 мм.

Діаметр відтиску: 38 мм.

Легенда: СМЕРТЬ АБО ВОЛЯ! ЛЬВИЦЯ. Оточена подвійним обідком з суцільних ліній. Основний напис зроблено зліва направо. Слово ЛЬВИЦЯ розташоване в нижній частині зліва направо й оточене зірочками з обох боків. Напис виконано українською мовою.

Сюжетне зображення: Емблема ОУН. З боків емблеми паралельно обідку розташовано два написи ОУН.

4. Сокальський повіт, Організація Українських Націоналістів. 1 примірник, “Звіт заступника повітового провідника місцевості “Львиця”, 21 червня 1942 р.

Матеріал: червоне чорнило.

Форма: кругла.

Розмір документа: 226 x 210 мм.

Діаметр відтиску: 42 мм.

Легенда: СМЕРТЬ АБО ВОЛЯ ЛЬВИЦЯ. Оточена подвійним обідком з суцільних ліній. Основний напис зроблено зліва направо. Слово ЛЬВИЦЯ розташоване в нижній частині зліва направо і оточене ромбиками з обох боків. Напис виконано українською мовою.

Сюжетне зображення: Емблема ОУН.

